

KÖNYVISMERET HÁZIDOLGOZAT

Varró Attila: Kult-comics, Válogatott képregényes írások – Patrick Gaumer
La Bande dessinée en France en 1997

Összehasonlító elemzés

Készítette: Gózon Eszter

Konzulens: Buda Attila

PPKE Kiadói szerkesztő I. évfolyam

Budapest, 2009. június 4.

Az összehasonlító elemzésem tárgyául választott könyvek a képregényekről, a képregényművészetről, illetve a képregények alkotóiról közölnek elemzéseket, esszéket, leírásokat. Varró Attila könyve Magyarországon jelent meg, 2007-ben, Patrick Gaumeré pedig Franciaországban, tíz évvel korábban. Míg a magyar változat a témával kapcsolatban hiánypótló kiadványként jelent meg a magyar könyvpiacra, addig a francia alkotás a több száz képregénnyel foglalkozó könyv és újság közti „rendteremtés”, illetve összesítés céljából, összefoglaló műként lett kiadva a Nemzeti Képregény Intézet (CNBDI), a Nemzeti Könyvintézet (CNL), a Francia Alkotóművészek Egyesülete (AFAA) illetve a Kulturális (valamint a Külügy-) Minisztérium által, a műfaj születésének századik évfordulója alkalmából. Franciaországban a képregény-kultúra hosszú időre tekint vissza, művek ezrei jelennek meg, alkotók százai tevékenykednek napjainkban is, elmondható, hogy az ország az USA és Japán mellett a világ egyik képregény-nagyhatalma. Magyarországon ezzel szemben a képregény még manapság is mostohagyereknek számít („...sokan a képregényt a felnőttek képeskönyveinek (tekintik), véleményüket mai napig ez az ablak-zsiráf szemléletmód határozza meg: szemükben a kép csak segíti a szöveginformáció feldolgozását, de nem tekinthető egyenrangú közlésmódnak vele” (Varró, 11.o.)), ezen próbál némileg formálni, változtatni a mű. (“Noha sem a mozgókép, sem a képregény nem tekinthető olyan típusú nyelvi rendszerrel rendelkező művészetnek mint az irodalom (...), kódjai ugyanúgy elsajátítást igényelnek, sőt nemzeti kultúrától függőek és éppen oly gazdagon árnyalhatóak, mélyíthetőek jelentés szintjén, mint bármelyik művészet jelrendszere. (uo. 12.o.) ...a képregények olvasását ugyanúgy meg kell tanulni, mint a könyveket... (uo. 11. o.) ennek felismertetése, elősegítése manapság a képregény-kritika elsődleges feladata...” (uo. 14. o.)). Ennek megfelelően, míg a francia változat értelemszerűen csak Franciaországra koncentrált, addig a magyar kiadvány a világ minden tájáról mutat be képregényeket, melyek – az alkotó véleménye szerint – alapként számítanak a képregények történetében. Mindkét szerző hosszas bevezető elméleti résszel indít, majd ez után tárgyalja magukat a műveket, illetve az alkotókat. A magyar változatban a bevezető értekezésben általánosságban van szó a magyarországi képregény-kultúra helyzetéről, problémáiról, a könyv céljáról, lehetőségeiről, illetve a képregény helyéről a különböző művészeti ágak között. A francia kiadvány már nem érzi szükségét annak, hogy megvédje a képregény, mint művészeti ág helyzetét, az ottani kultúrán belül a képregények nagyon erős pozícióban vannak (a képregény-művészetet mint a „kilencedik művészetet” emlegetik). Így a bevezető rövid meghatározás („a képregény (...) egy narratív kifejezésforma, mely a történet lefolyását képsorokba rendezett rögzített (mozdulatlan) képek egymásutánosságának segítségével sugallja” (Gaumer, 6.o.)) után rögtön rátér magának a francia nyelvű képregénynek az első változataira, megjelenéseire, majd innentől egészen 1997-ig viszi a különböző képregény-kiadók, nevesebb szerzők, képregényes folyóiratok felsorolását. Láthatólag nem fektet hangsúlyt a művek értelmezésére illetve a művek keletkezésének hosszabb elemzésére, ehelyett a minél teljesebb körű felsorolás, illetve a különböző kiadók, szervezetek, időszaki és állandó kiadványok közötti rendteremtés a szerző célja. Az értekezés végén szól pár szót a képregény-kiadás illetve -kultúra aktuális helyzetéről is, megemlítve, hogy „távolinak tűnnek azok az idők, amikor a képregény még csak gyermekek szórakozásának, egy némiképp szégyellnivaló műfajnak volt tekintve. (...) Egy 1994-es közvélemény-kutatás szerint a franciák 90%-a a képregényeket teljes mértékben a kulturális gyakorlat részének tekinti” (uo. 33.o.).

A következő fejezetekben mindkét könyv részleteibe menően tárgyalja a témát, a különbség annyi, hogy míg a magyar változat részletes elemzéseket mutat be az egyes országok, földrészek kiemelkedő képregényeiből (különös hangsúlyt fektetve azokra az alkotásokra, melyek filmen is fel lettek dolgozva, mivel a szerző véleménye szerint „a film sokkal népszerűbb és egyelőre jóval elismertebb társmediumán keresztül hozható legkönnyebben közelebb a nagyközönséghez ez a (...) terület” (Varró, 14.o.)), addig a francia kiadványban az elemzés helyett az aktuálisan tevékenykedő alkotók, kritikusok, illetve egyéb, a képregényekhez kapcsolódó szervezetek, kiadók, fesztiválok felsorolására helyezték a hangsúlyt.

Mivel mindkét könyv a képregényekről szól, megkerülhetetlennek tűnik a szövegeken belüli illusztrációk elhelyezése. Különösen érvényes ez a magyar kiadványra, amelyben az elemzések megértéséhez sokszor elengedhetetlen (lenne) a képekkel való illusztráció. Sajnos azonban mivel a könyv kis formátumú, valamint fekete-fehér, a megjelenített képregények egy jelentős részéből pont a lényeg hiányzik: a művek grafikai sajátosságainak csak egy kis része (néhol pedig semmi sem) látszik a miniatűr képeken, maguk a szövegek a legtöbbször olvashatatlanok, ráadásul több helyen mintha

teljesen véletlenszerűen lenne kiválasztva az illusztráció. Ahelyett, hogy az elemzések megértését segítené, sokszor úgy tűnik, mintha csak egy-egy kockával akarná jelezni az olvasónak, hogy nagyjából milyen képi világú műről van szó, ez pedig komoly hiányosságként jelenik meg olyan mondatok mellett, mint hogy „(az alkotó)... szívesen használ fázisképszerű panelsorokat. Sőt, a képkapcsolatokban esetenként kameramozgásokat is imitál (miként ez az 1971-es (...) sztorijából látványosan kiderül)” (Varró, 55.-56.o.). Itt a szöveg, illetve az elemzés megértéséhez alapvető lenne maguknak a képsoroknak (vagy szerzői jogok hiányában az ezekhez hasonló alkotásoknak) az ismerete. Ez különösen olyankor válik zavaróvá, amikor viszont olyan elemzések mellett, ahol kevesebb szó esik a képi világról, szinte teljes oldalas részletek vannak a képregényekből. Ezzel szemben a francia kiadvány valóban csak arra helyezi a hangsúlyt, hogy az egyes alkotók neve, munkássága mellett megjelenjen egy-egy olyan jellegzetes stílusvilágú képkocka is, amelyről beazonosíthatóvá válik az adott művész. (Bár a francia kiadválynak nagyobb méreténél fogva előnye van a képek megjelenítésénél, mivel a magyar könyv 18×11,5 cm-es (nem szabvány) méretéhez képest a francia mű 21×15 cm-es nagyságú.).

Míg a magyar könyv jól látható, vastag margókat használ, a franciában gyakori az oldal szélére kifutó kép. Érdekes, hogy a margó nem azonos az egyes oldalakon, míg a lap bal oldalán 1,3 cm, a jobb oldalon 3,7 cm szélességű, és ez független attól, hogy az adott lap páros vagy páratlan oldalon helyezkedik el. A nagyobb margóra kerülnek minden esetben a képek, illetve az egyes kiadók, szervezetek felsorolásánál a kiadók, szervezetek, fesztiválok, múzeumok nevei (bold betűtípussal), a kisebb margó üres. A francia kiadvány élőfejében megjelennek az egyes fejezetek, alfejezetek címei, ami különösen megkönnyíti a tájékozódást a könyv végén található kézikönyv-szerű résznél (a kiadók, fesztiválok, múzeumok, szakértők stb. elérhetőségeinek felsorolásánál). (A magyar kiadványban nincs se élőfej, se lábjegezet.)

Érdekes a könyvekben megjelenő illusztrációk jegyzéke, a magyar könyvben minden egyes esszé végén fel van tüntetve, hogy a közölt képkockák melyik kiadásból származnak. Ezzel szemben a francia kiadványban sehol sem lehet megtalálni, hogy melyik műről van szó, és jöllehet a szerzőt ismerjük (hiszen rajzok csak az egyes alkotók bemutatásai mellett vannak), magukról a képekről csak azt tudjuk meg, hogy melyik kiadó kiadásában jelentek meg (pl.: © Humanoïdes Associés (Gaumer, 72.o.)).

Mindkét mű végén található irodalomjegyzék, az ajánlott művekből (a francia kiadványban ez a következőképpen van megfogalmazva: „könyvek, a személyes képregény-kultúra kialakításának, vagy elmélyítésének céljára” (Gaumer, 164.o.)), ez értelemszerűen a francia könyvben jóval nagyobb terjedelmű, mint a magyarban. A külföldi alkotásban ezen felül a könyv végén külön feltüntetik a szerző életrajzát, illetve korábbi képregényekhez kapcsolható munkásságát is, a magyar könyvből ez kimaradt.

A további főszövegtől eltérő járulékos részek nagyban eltérnek a két könyv esetében. Míg a magyar oldal hagyományos címnyeggel dolgozik (szennycímlap, sorozati címlap, címlap, copyright-oldal), a francia kiadványból ez teljes egészében kimaradt: a szennycímlapon fel van tüntetve a Francia Alkotóművészek Egyesületének (AFAA) a neve, monogramja, illetve a Külügyminisztérium neve, majd a következő páratlan (számozás szerint a harmadik) oldalon már a tartalomjegyzék következik, egy oldalban, ez után pedig az első fejezet belső címlapjával indít a könyv. A hátsó kolofonoldal a magyar kiadványban két oldalra van bontva, az egyik a kiadó (valamint a kiadványért felelős szerkesztő) elérhetőségei találhatóak, a másik oldalon pedig a tördelésért felelős cég (jelen esetben a kiadó), valamint a nyomda neve, azonban elérhetőségek nélkül. Jöllehet a könyv címlapján utalás van arra, hogy a kiadvány egy sorozat része („Mozinet-könyvek 1.”), sehol sem található ISSN-számot, ráadásul az ISBN-szám is csak a könyv hátsó fedelén, a vonalkódon van feltüntetve. Ugyanez vonatkozik a francia könyvre is, amely szintén egy sorozat része, de a hátsó kolofon-oldalon a kiadók elérhetőségei mellett itt is csak ISBN-szám van, pedig a legutolsó oldalon a sorozat összes kötetét felsorolják. A francia kiadványból kimaradt a nyomda neve is, csak a „konceptióért” és a „megvalósításért” felelős cég telefonszámát tüntették fel, tehát összességében elmondható, hogy a könyvvel kapcsolatos információk terén mindkét könyvben komoly hiányosságok fedezhetők fel.

A művek puha kötéssel jelentek meg, a francia kiadvány fűzött, míg a magyar ragasztott változatban.

Varró Attila: **Kult-comics, Válogatott képregényes írások**

(Mozinet-könyvek 1., 2007 Budapest)

Patrick Gaumer (*Centre National de la bande dessinée*): **La Bande dessinée en France en 1997** (DAI, AFAA, CNL-kiadás, 1997)

A francia könyv idézeteit fordította: Gózon Eszter.